

Forebyggelse og tidlig intervention med fokus på de usynlige børn: Når mor eller far har en psykisk sygdom – hvad siger forskningen og hvad kan vi gøre?

BUP årsmøde d. 6.3.2026

H-læge, postdoc, lektor Mette Falkenberg Krantz på vegne af **Anne AE Thorup**
Professor, overlæge, Phd,
forskningsleder VIA og VIA Family 2.0, BUC Reg H og KU

Hvem er Anne Thorup og hvordan har Annes forskning bidraget?

Opdraget for dagens oplæg:

”Beskrive dilemmaer i feltet, Annes impact og Annes visioner for forandring”

Disposition:

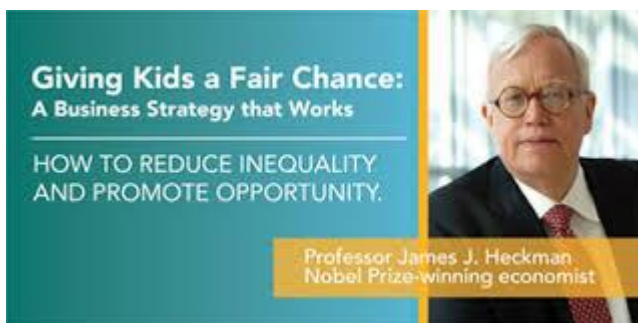
Dilemmaer ved tidlig forebyggelse og intervention

Annes impact

Annes fremtidige forskningsvisioner

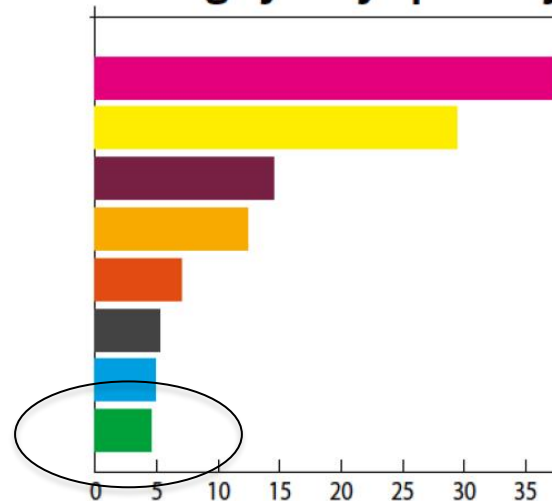
Dilemmaet ift forebyggelse og tidlig intervention: Vi er bagud på det allermest effektive

Vi underprioriterer det allermest effektive set med økonomiske briller og ift livskvalitet (James Heckman mfl), nemlig at **forebygge** mental sundhed i barndommen

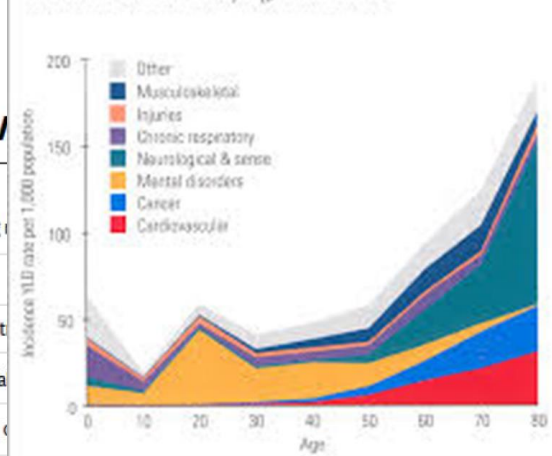
Prevention in psychiatry, a ne

Average yearly spend by research activ

On average, less than 4% of UK mental health research (£4.5m) goes directly on prevention.

Figure 6 Incident YLD Rates per 1,000 Population by Age and Broad Disease Grouping, Victoria 1996

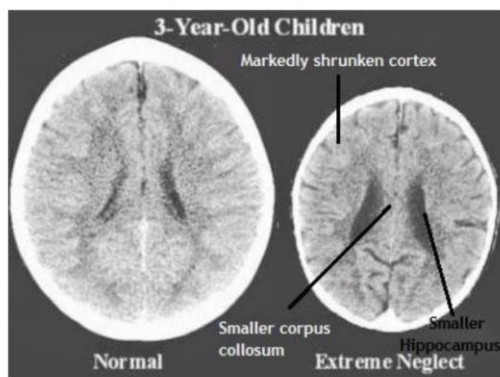

UK Mental Health Research Funding Report. MQ Landscape Analysis. April, 2015

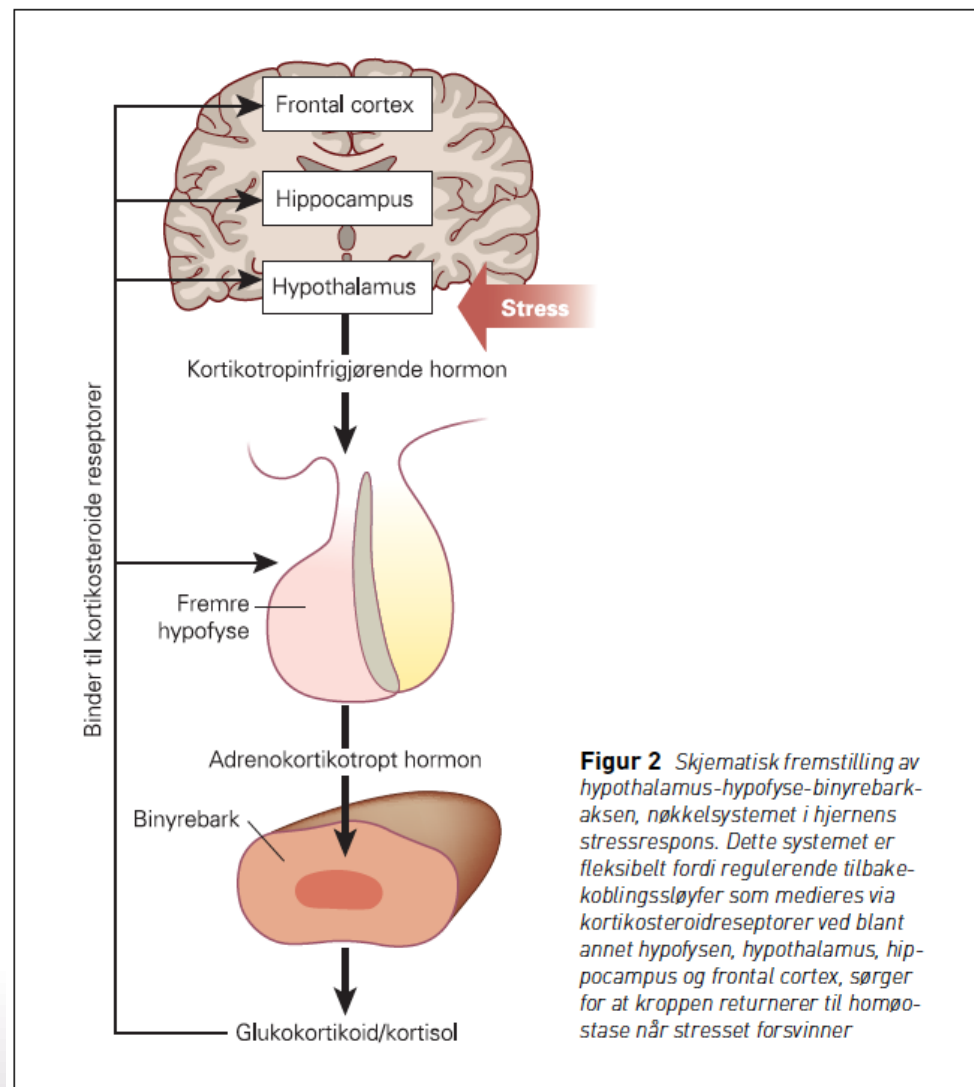
De tidlige år er essentielle for at forebygge psykisk sygdom og sikre sund udvikling

For meget stress: Toxic stress response
Hjerneudvikling
BT, appetit,
blodsukkerregulering (Nelson et al)

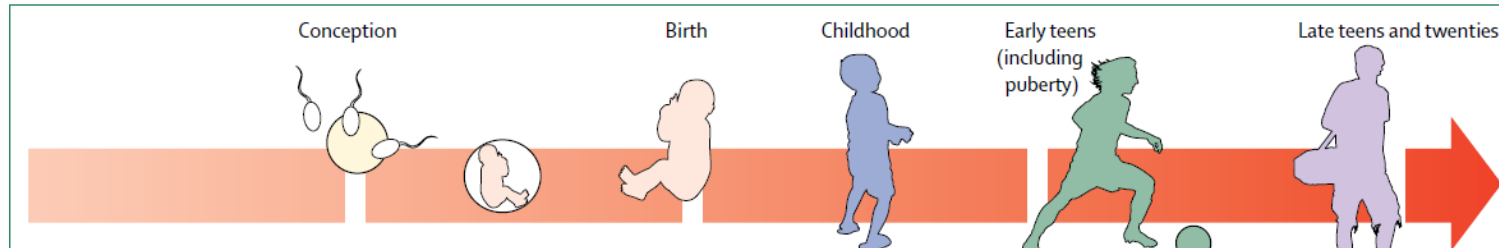
Effects of neglect on brain development

For lidt stimulation:
Færre forbindelser i cortex

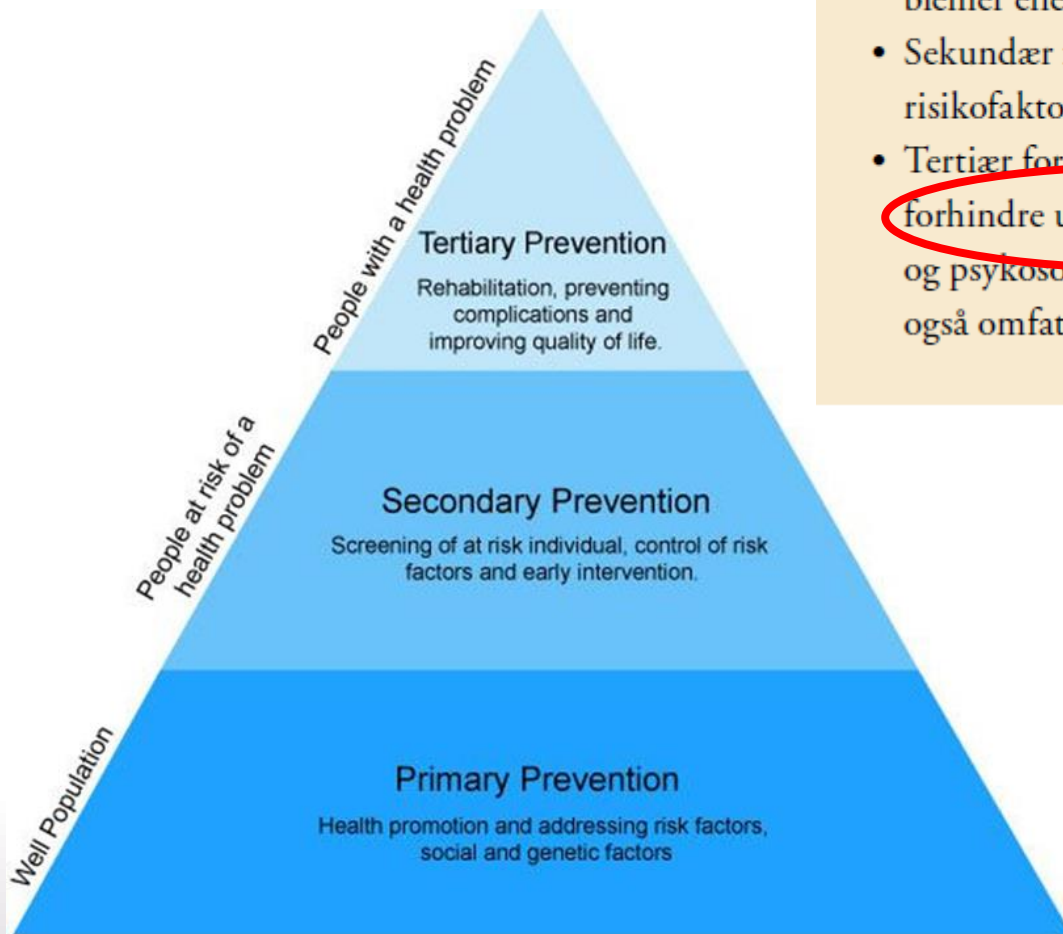
De tidlige år er essentielle for at forebygge psykisk sygdom og sikre sund udvikling – vi har allerede evidens for en del men mangler systematisk forankring

Preventive interventions	General population	<ul style="list-style-type: none"> • Reducing income inequality and unemployment³⁷ • Improving education and child care^{38,39} • Reducing social stigma³⁰ • Increasing societal and professional awareness⁴⁰ 		
		<ul style="list-style-type: none"> • Pregnancy care⁴¹ • Nutrition¹⁵ • Phosphatidylcholine supplementation⁴² • Promotion of bonding⁴³ • Informative genetic counselling⁴⁴ 	<ul style="list-style-type: none"> • Proper stimulation for developmental stage⁴⁵ • Family dinners⁴⁶ • School academic achievement, social climate, resiliency skills^{38,47} • Anti-bullying interventions in schools^{48,49} • Nutrition and physical exercise⁵⁰ 	<ul style="list-style-type: none"> • Having dinner with minors⁴⁶ • School academic achievement, social climate, resiliency skills^{38,47} • Anti-bullying interventions in schools^{48,49} • Nutrition and physical exercise⁵⁰ • Prevention of substance use⁵¹
	At-risk population	<ul style="list-style-type: none"> • Improving support for disadvantaged adolescents pregnant for the first time⁴¹ • Maternal mental illness: close monitoring of physical and mental state, substance and medication use^{22,52} 	<ul style="list-style-type: none"> • Improving parental mental state⁵³ • Early intensive intervention for ASD⁵⁴ • Parent training for externalising and internalising problems^{55,56} • Secondary prevention with stimulants of ADHD complications⁵⁷ 	<ul style="list-style-type: none"> • Psychological interventions (eg, CBT, IPT, other) for indicated prevention in young people with subclinical symptoms^{56,58-61} • Cognitive remediation and improving social skills for selective prevention in some high-risk groups^{35,62}

Arango, C et al, Lancet Psychiatry 2018
Preventive strategies for mental health

Primær, sekundær og tertiær

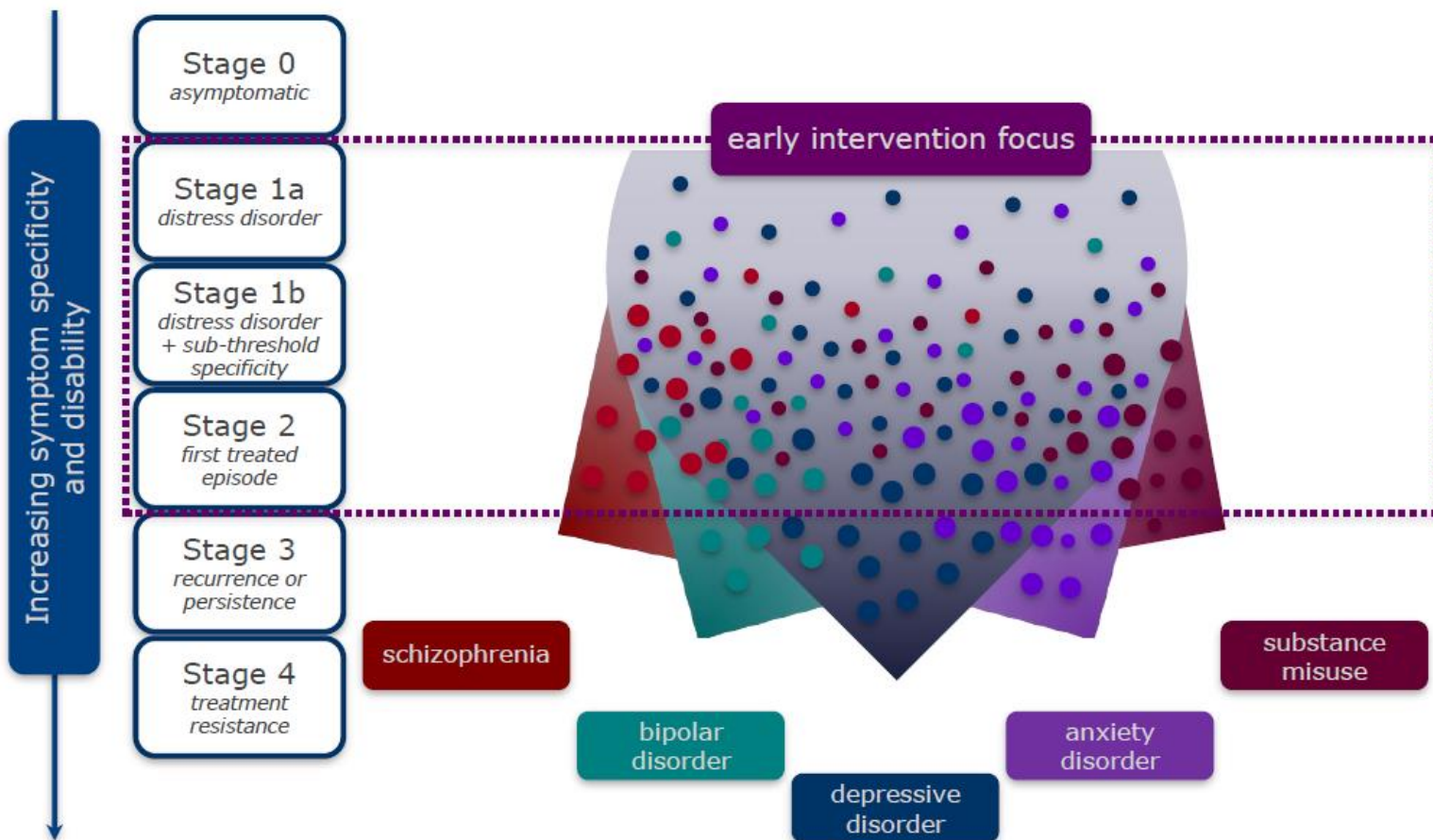

De tre undertermer defineres på følgende måde:

- Primær forebyggelse har til formål at hindre sygdom, psykosociale problemer eller ulykker i at opstå.
- Sekundær forebyggelse har til formål at opspore og begrænse sygdom og risikofaktorer tidligst muligt.
- Tertiær forebyggelse har til formål at bremse tilbagefald af sygdom og forhindre udvikling og forværring af kroniske tilstande, herunder fysisk og psykosocial funktionsnedsættelse (hvor det bredere rehabilitering også omfatter sundhedsfremmende elementer).

Før symptomer bliver til diagnoser – clinical staging models

Early manifestations of mental disorders are non-specific: pluripotentiality and staging

Pat McGorry og
Van Os, The Lancet
2013

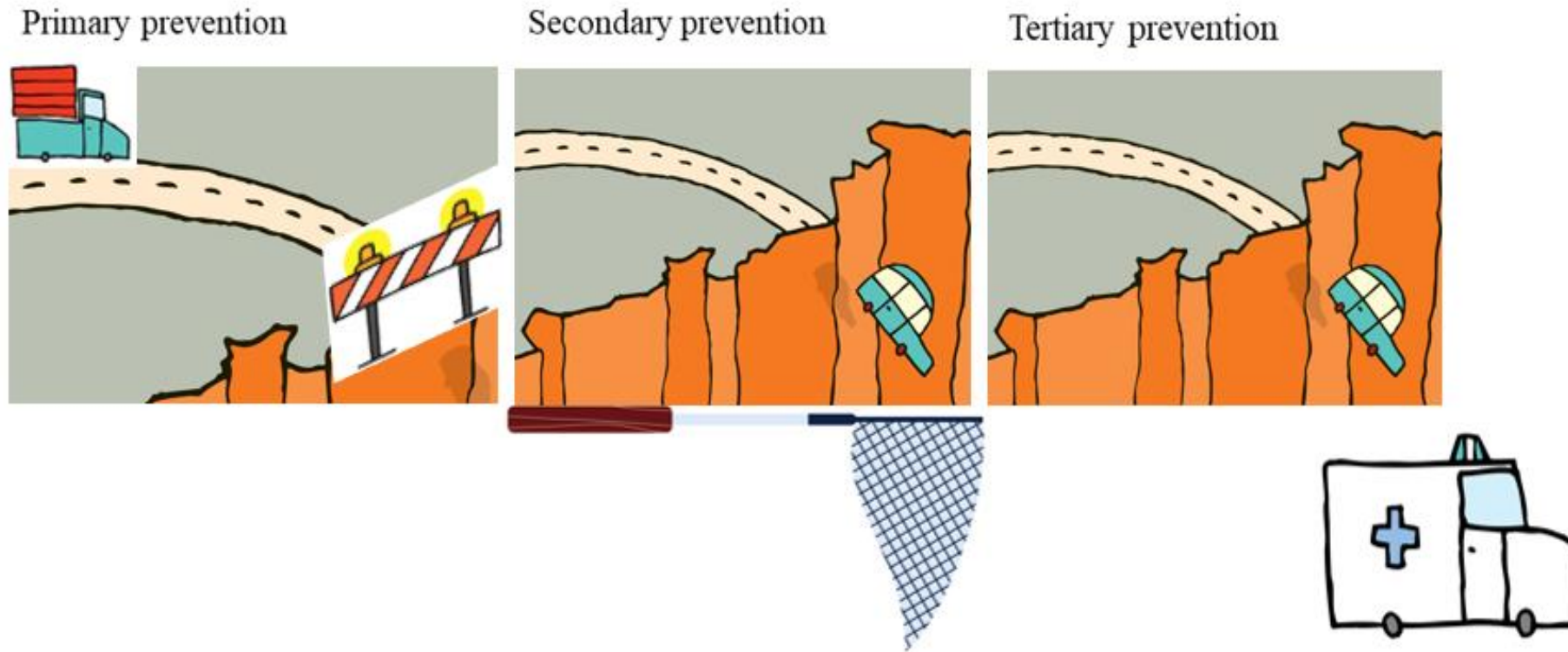

En gruppe med særligt behov: Børn af forældre med psykisk sygdom

- Enkeltstående største risikofaktor for psykisk sygdom
- Fx tidobling af risiko for skizofreni eller bipolar lidelse hvis mor eller far har sygdommen og over 50% risiko for psykiatrisk diagnose før det 18. år (Uher mfl).
- Lette at identificere fra før fødsel fx i Danmark
- Pandysmaturation (Barbara Fish) har været velkendt siden 50'erne
- - så hvorfor screener vi ikke og laver tidlig intervention?
- (Maziade mfl)
- ”How early is too late?” (Merete Nordentoft mfl)

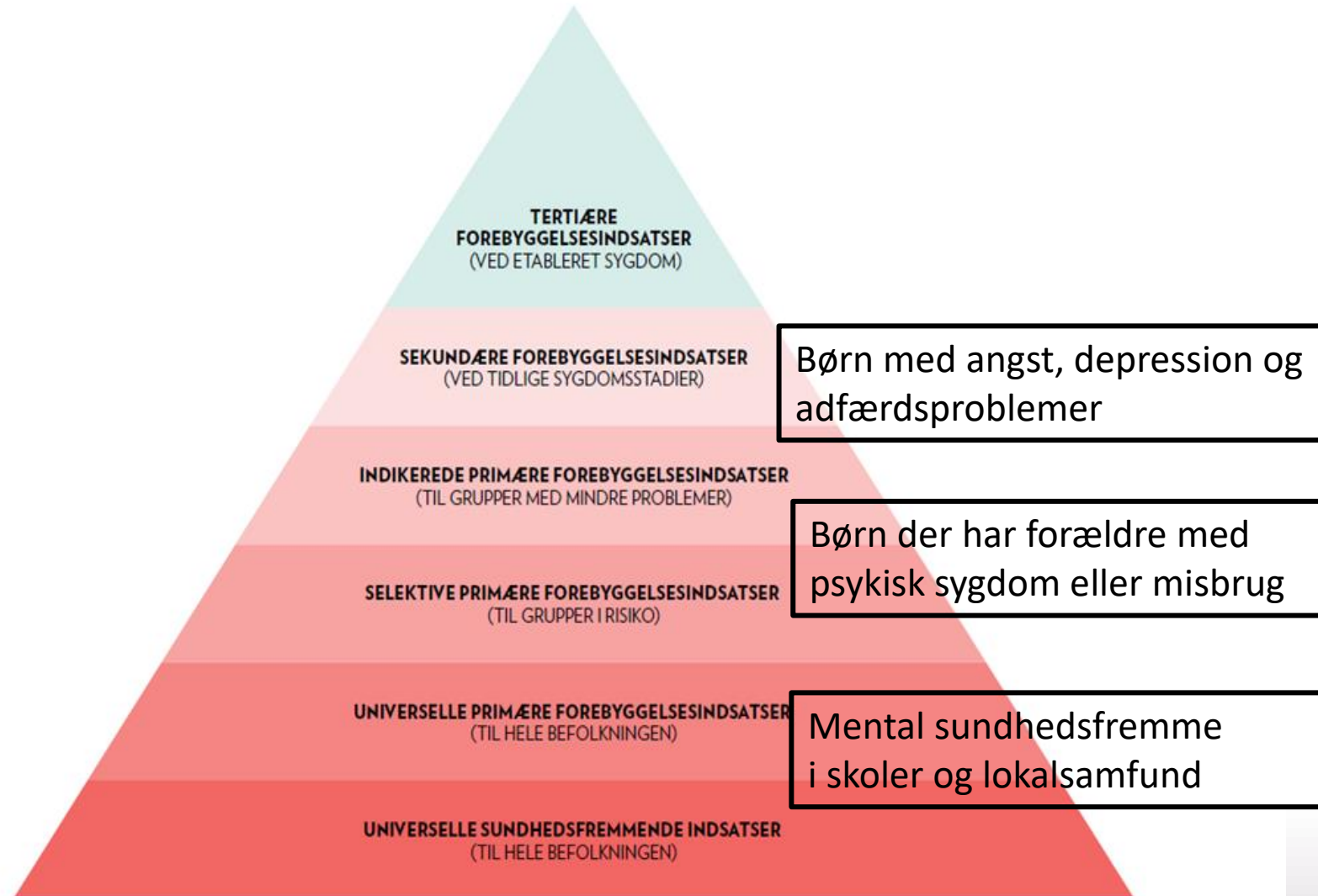

The lack of preventive strategies is like having an ambulance waiting at the bottom of a cliff instead of building a fence

Sundhedsfremme og forebyggelse

fra Vidensrådets rapport om Mental sundhed hos børn og unge 10-24 år, 2021, P. Jeppesen et al

Annes impact: The Danish High Risk and Resilience Study – VIA 7

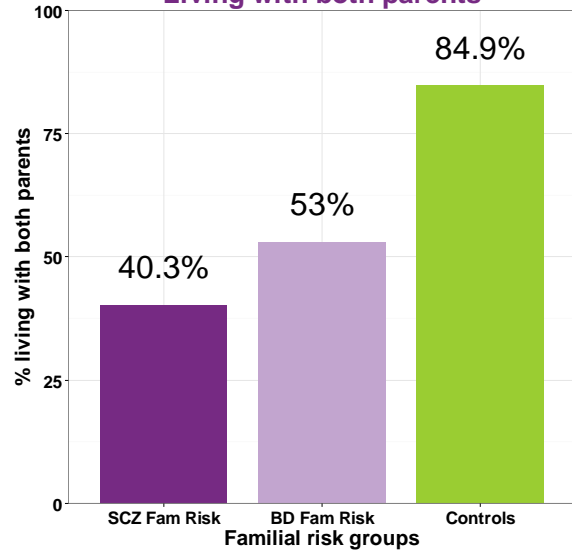
The Danish High Risk and Resilience Study Flow chart

VIA 7, VIA 11, VIA 15 og VIA 19

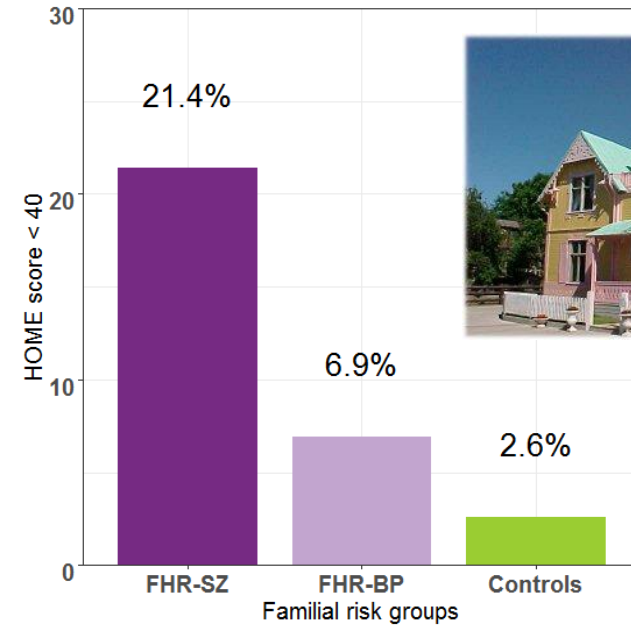
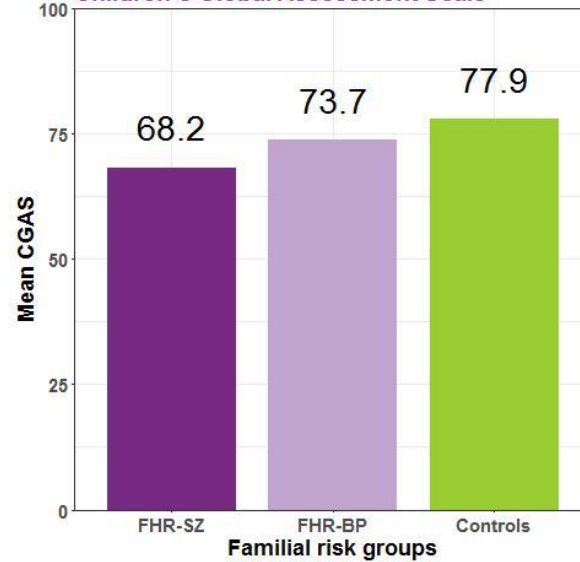
 VIA 7	202 Familial High Risk Of Schizophrenia (FHR-SZ)	120 Familial High Risk Of Bipolar disorder (FHR-BP)	200 Population Based Controls (PBC)
 VIA 11	179 (88.6%) FHR-SZ	105 (87.5%) FHR-BP	181 (90.5%) PBC
 VIA 15	158 (78.2%) FHR-SZ	100 (83.3%) FHR-BP	169 (84.5%) PBC
 VIA 19	XX FHR-SZ	XX FHR-BP	XX PBC

VIA 7 og VIA 11

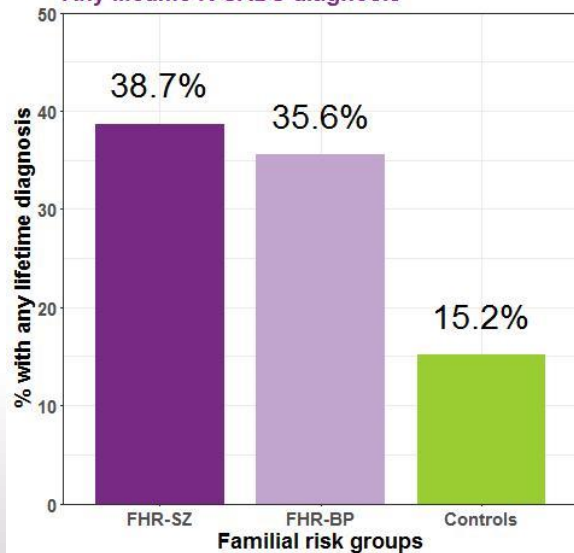
Living with both parents

Children's Global Assessment Scale

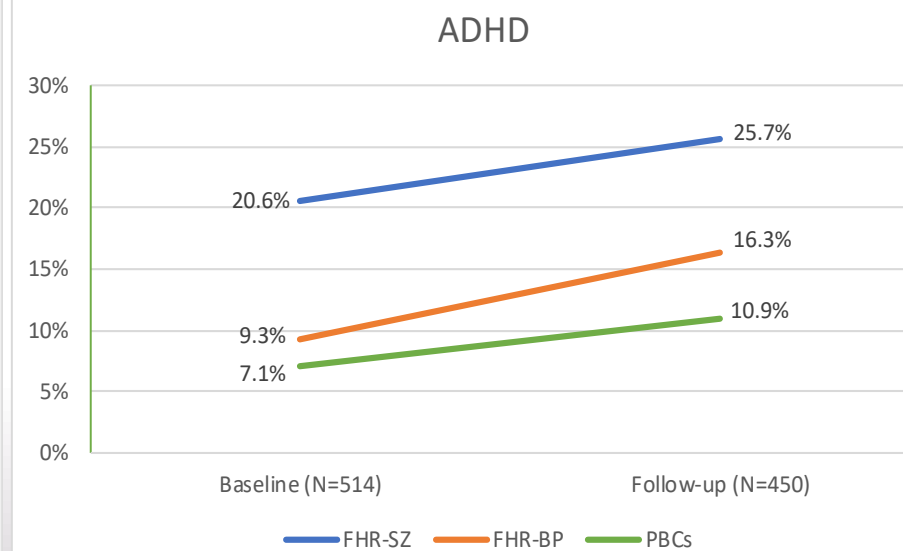
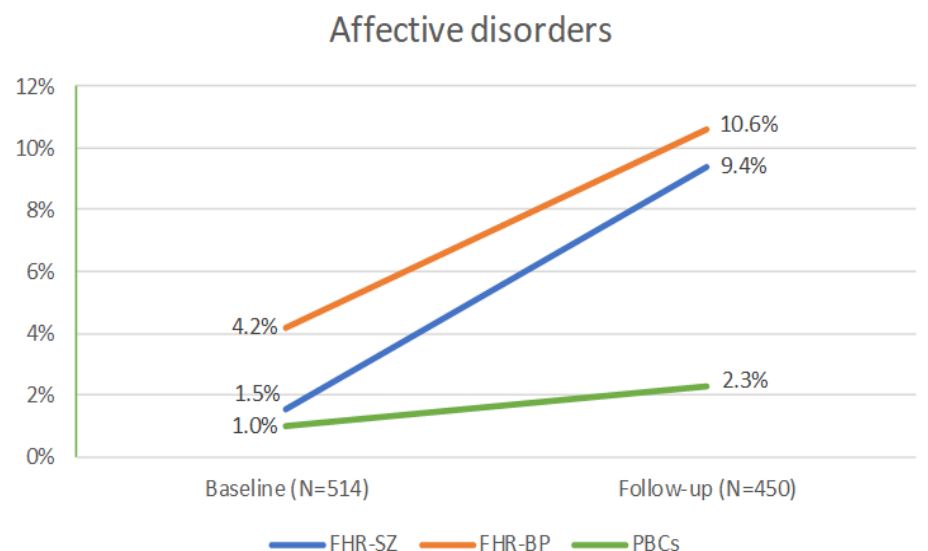
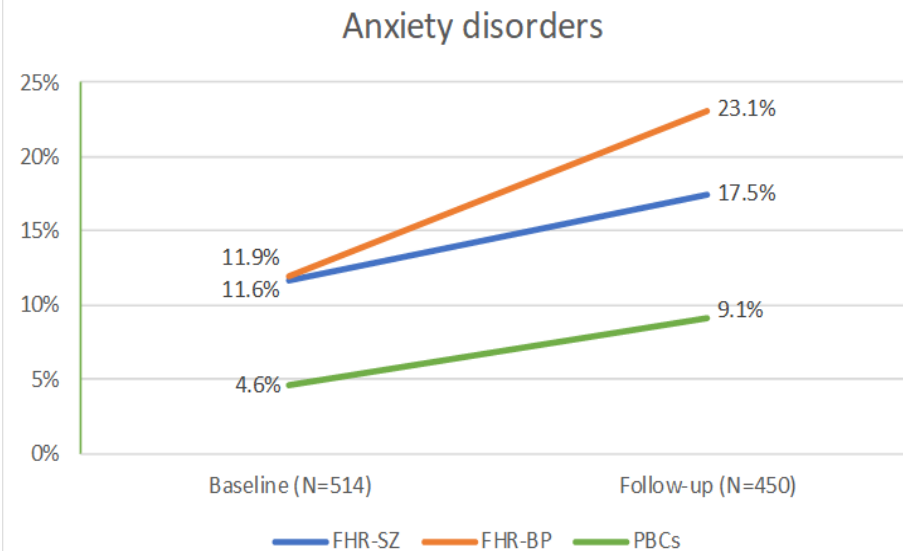
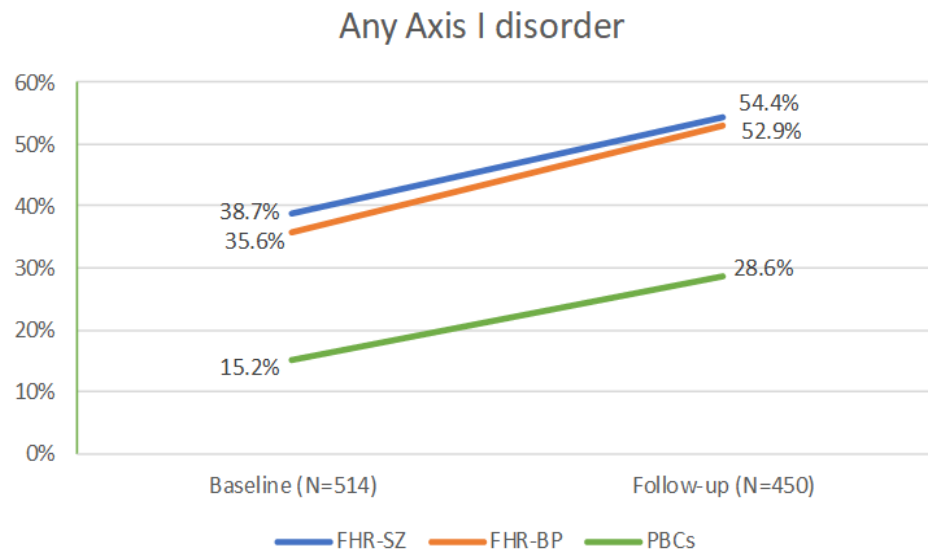
Any lifetime K-SADS diagnosis

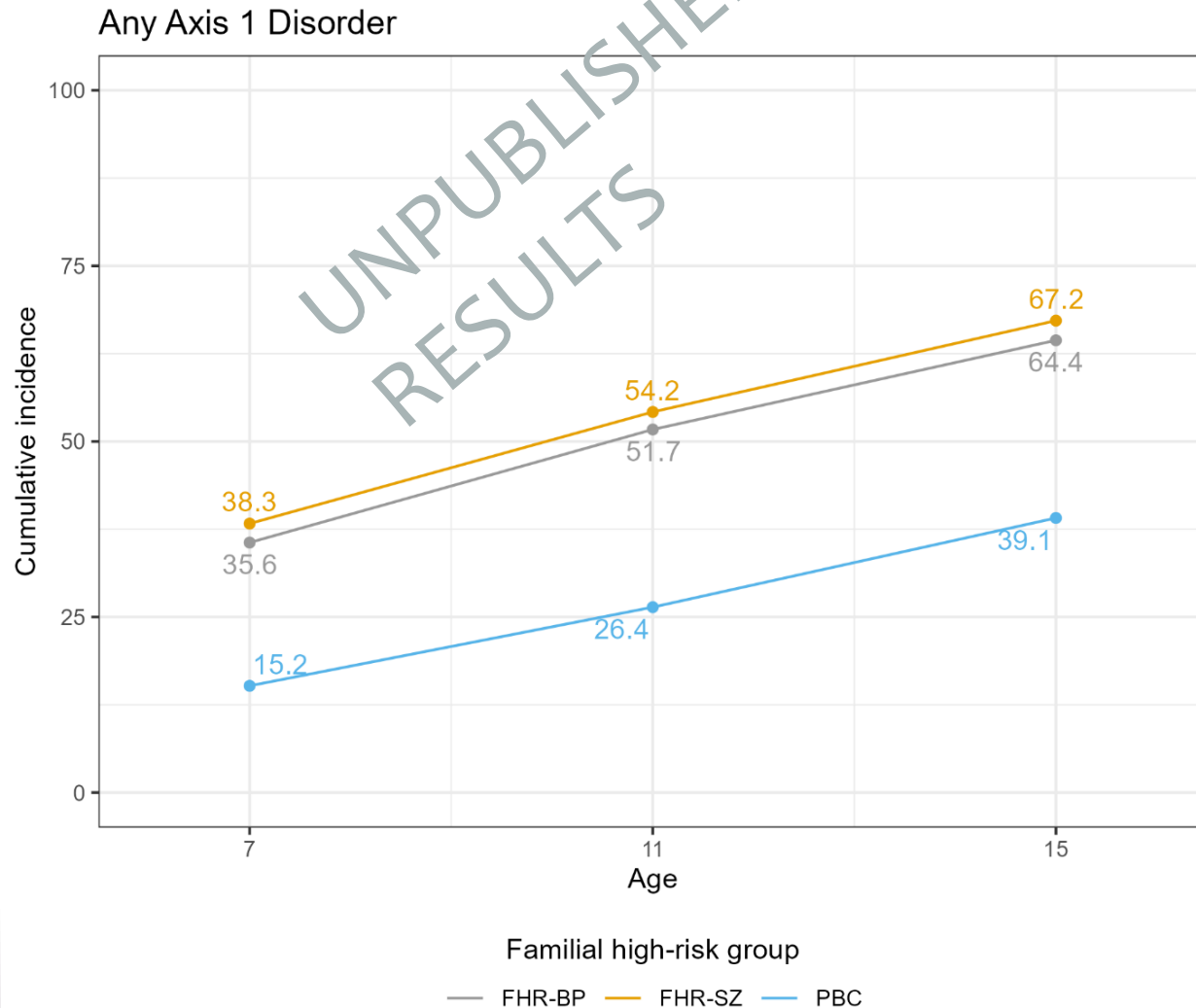
	Sz high risk % (OR)	BD High Risk % (OR)	Controls % (OR)
Anxiety	11.1 % (2.6)*	11.9 % (2.8)*	4.6 % (1)
ADHD	20.6 % (3.5)*	8.5 % (1.2)	7.1 % (1)
Stress/adjustment disorder	5.5 % (3.8)	8.5 % (6.0)	1.5 % (1)

Psychopathology from VIA 7 to VIA 11

M Gregersen et al, JCPP 2022

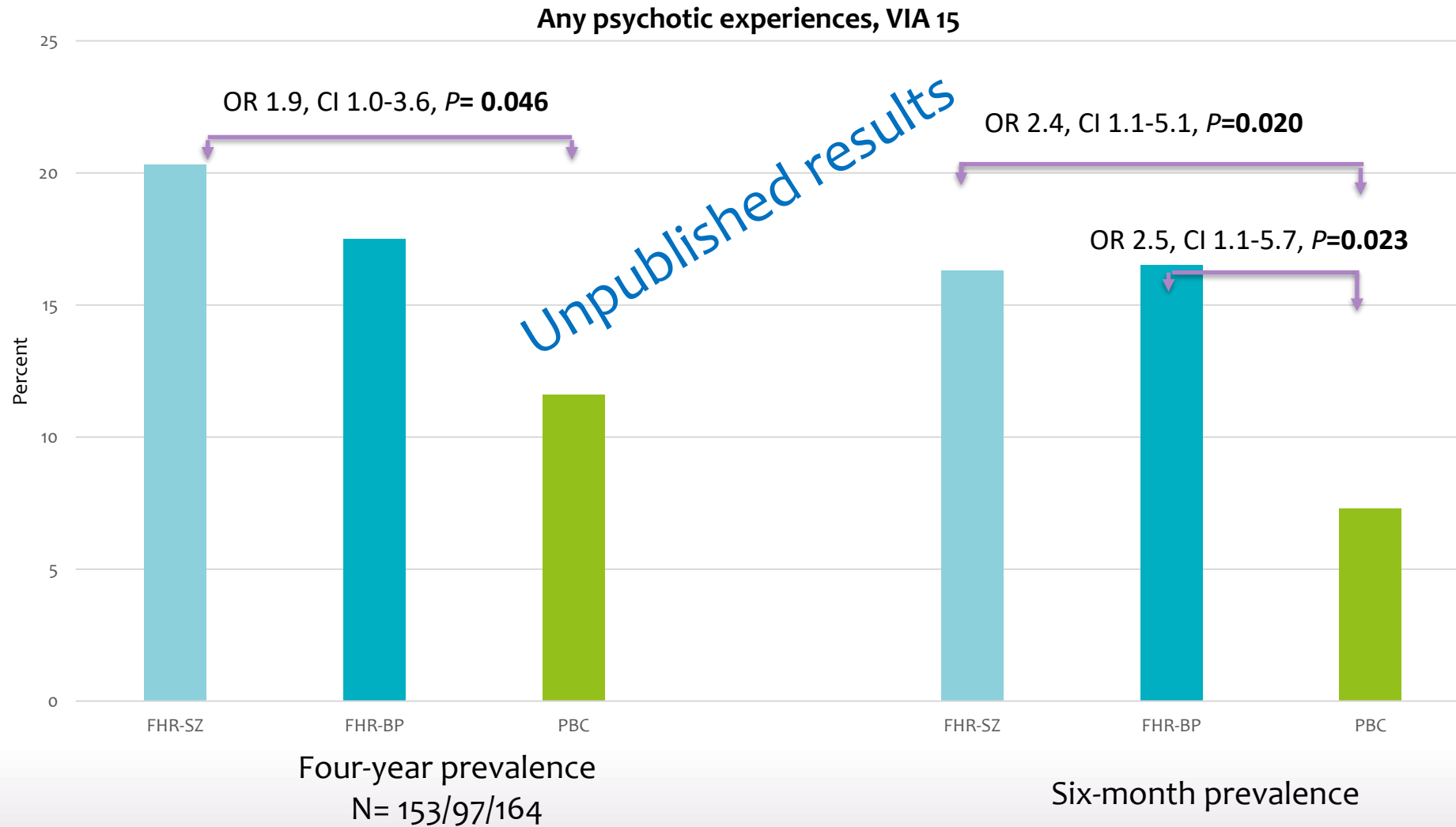
Psykopatologi i VIA 15 (Streymá et al, in review)

Data based on included all children with at least one valid KSADS-PL interview at age 7, 11, or 15. Missing data on diagnoses were handled using the 'last observation carried forward' (LOCF) method.

Time × group analyses revealed no significant differences in the progression of diagnostic categories from ages 7 to 15

Psychotic Experiences, prævalens i VIA 15, N=414 (S. Rohd in preparation)

Andre resultater (nogle fortsat under udarbejdelse)

- **DE VOKSNE**
  - Partner har egne problemer (”assortative mating”)
  - Mindre social støtte og svagere **socialt netværk**
  - Højere grad af oplevet **hjælpeløshed og stress** i forældrerollen
  - **Dårligere familiefunktion** (kommunikation, dynamik, fællesskabsfølelse)
- **BØRNENE**
  - Dårligere motorik
  - Dårligere kognitive præstationer
  - Flere sociale problemer
  - Dårligere skolepræstationer
  - Mindre hjernevolumen og færre forbindelser mellem centre i hjernen

Behov for en helhedsorienteret indsats

Forældre med sygdom

Symptomer og bivirkninger
Selv-stigmatisering og lavt selvværd
Manglende tillid til sig selv som forældre
Stress, dårlig søvn, misbrug
Isolation
Påvirket jobsituation

Mindre børn

Tidlige symptomer eller udviklingsmæssige forstyrrelser
Kognitive problemer
Manglende viden
Bekymring
Sociale problemer
Usikker tilknytning

Hele familien

Uklare roller
Konflikter og stress
Mangel på rutiner, traditioner, fællesskaber
Lav socioøkonomisk status
Usund livsstil
Isolation, begrænset socialt netværk

Den anden forælder

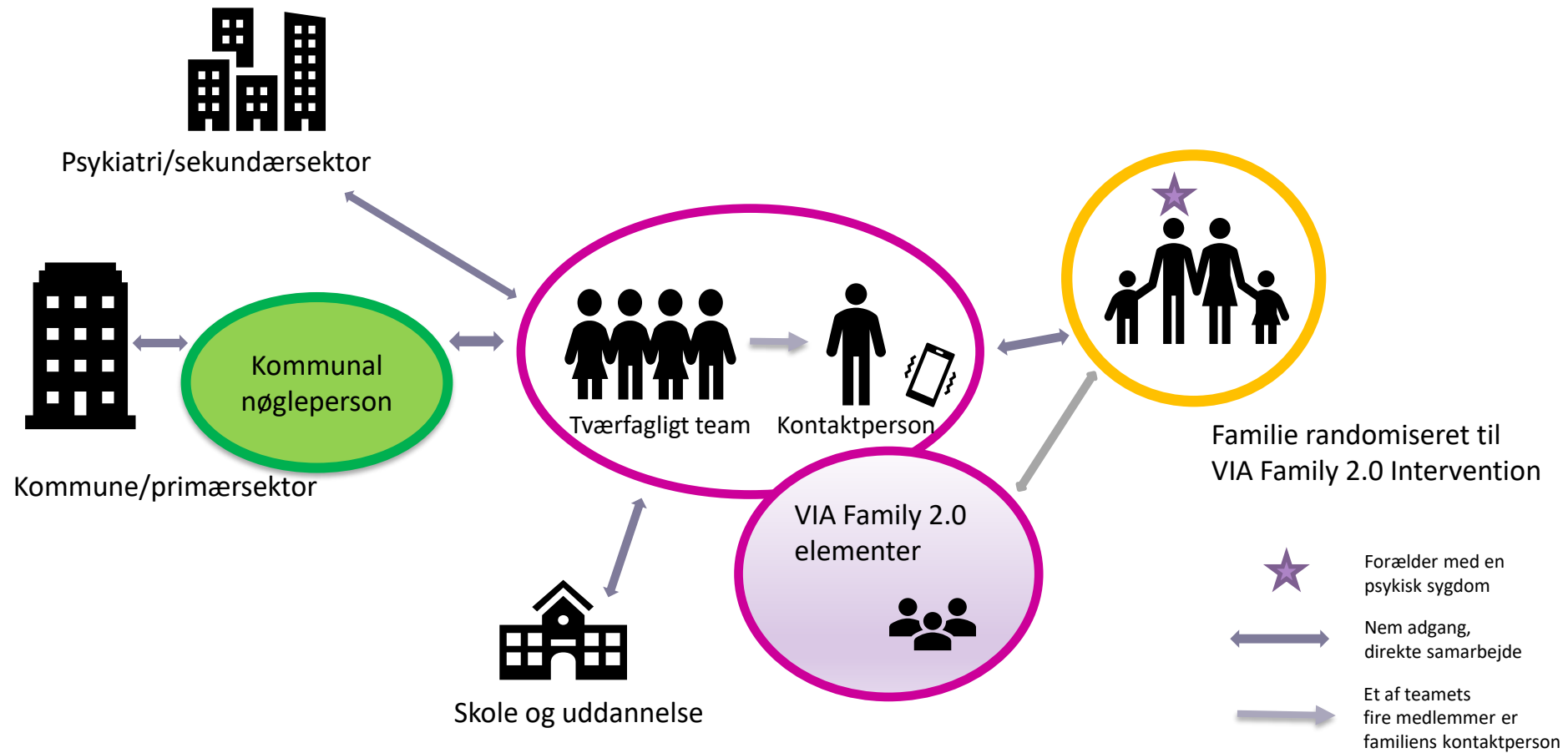
Bekymringer og tristhed
Mangel på viden om sygdommen
Stress
Overbebyrdet
Alene med ansvaret
Fravær fra arbejde

Ældre børn

Stress, angst eller depression
Young carer
Problemer i skolen
Sociale problemer, usikkerhed
Risikoadfærd

VIA Family 2.0 - Teamet

Hvis en familie bliver randomiseret til VIA Family team

- Introduktion til **kontaktperson** og muligheder/behov for at arbejde ift. styrkelse af familiens ressourcer og plan:
- **Psykoedukation** (Family Talk)
- **Gruppeforløb** med peer mentorer i alle grupper
- **Triple P** – forældretræning, niveau efter behov
- **UU-vejleder** tilknyttet
- Ugentlige konferencer, tværsektorielt samarbejde
- 2 års varighed

Inklusionskriterier, VIA Family Region Nord og Reg H

Forsøget er et tilbud til familier som:

- Har mindst ét **barn mellem 0 – 17 år**, som bor med én eller begge biologiske forældre
- Bor i enten **Region Nordjylland** eller **Region Hovedstaden**
- Har mindst én forælder der har haft
  - **kontakt til hospitalspsykiatrien** (på et tidspunkt) og
  - **indenfor de seneste tre år har været i behandling** for psykisk sygdom enten i primærsektoren eller sekundærsektoren
- Har lyst til at deltage i en **forebyggende indsats** som familie
- Familien kan henvise sig selv med QR koden

Status, VIA Family 2.0

- Over **400** randomiserede familier på 22 måneder – henvisningerne strømmer ind → tyder på at tilbuddet er relevant!

KLINISK INDTRYK:

- Mange familier står i komplekse og svære situationer.
- Mange forældre med neuroudviklingsforstyrrelser og PTSD og komorbid angst, depression osv. har lige så alvorlige problemer i hverdagen som SMI-gruppen.
- Mange er hjælpsøgende og motiverede for den forebyggende indsats

UDFORDRINGER:

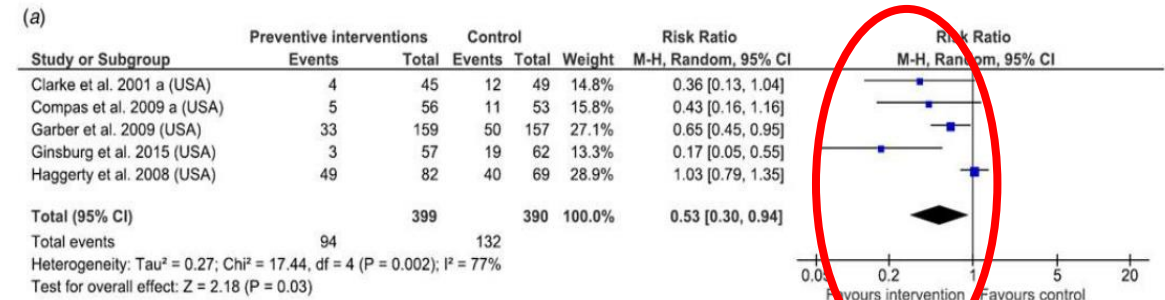
- Uenighed i familierne og skepsis overfor systemet
- Svært at motivere de unge 15-17 år til indsatser
- Implementering i et sundhedsvæsen i forandring:
- → hvor passer indsatsen til de usynlige børn ind?

Lannes et al, Psychol Med 2021

- Review og meta-analyse fra 2021, som dokumenterer effekt af forskellige interventioner på børnenes internaliserende og eksternaliserende symptomer
- 17 studier inkluderet fra hele verden, flest fra USA, ingen fra DK. I alt 2689 børn med i randomiserede studier.
- Forældre med affektive lidelser, misbrug eller angst, børn uden diagnoser v inklusion
- Metoder: CBT med fokus på emotionsregulering og adfærd, psykoedukation for hele familien

Same disorder

Any disorder

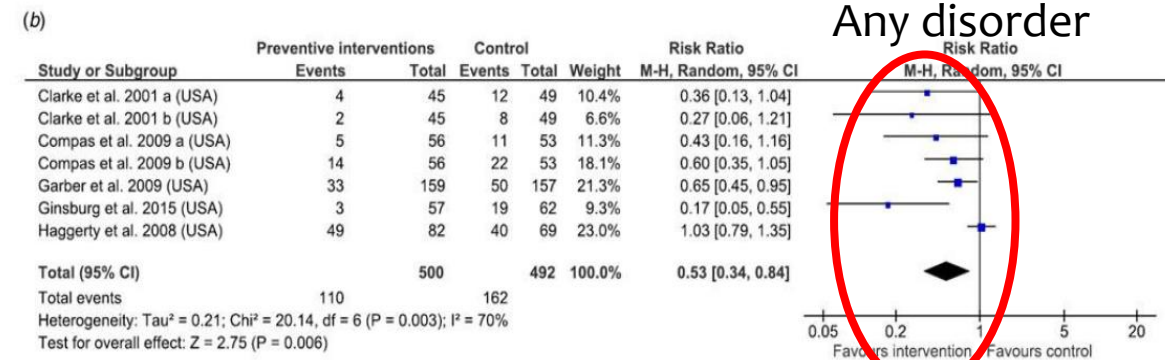

Fig. 2. Forest-plots of the effect of intervention v. any control condition on the risk in children to develop mental disorders. Note: (a) Incidence of the same mental disorders in children; (b) incidence of any mental disorders in children.

Annes øvrige bidrag og afledte effekter

70 videnskabelige artikler fra VIA-studiet

Børn af forældre med alvorlig psykisk sygdom er indskrevet i 10-årsplanen

Etablering af børne- og forældregrupper først i Psykiatrifonden og nu i Bedre Psykiatri

Planer for brugerinddragelse og VIA 23 i støbeskeen

Igangværende proces ift at sætte unge-mentor ordningen på 'formel' og dokumentere, hvad det er den kan.

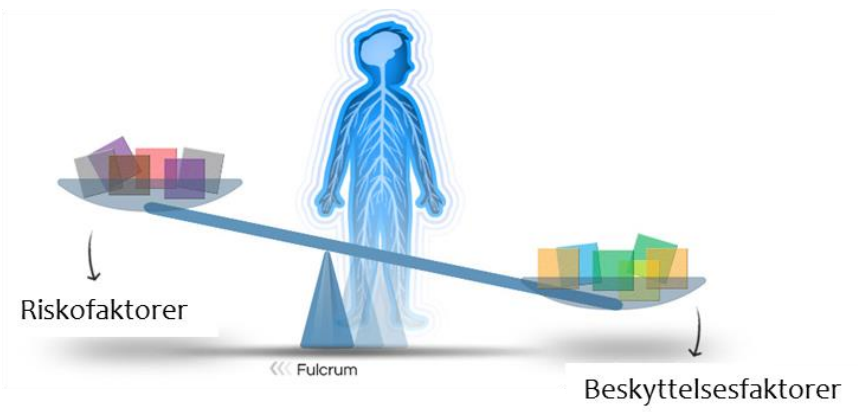
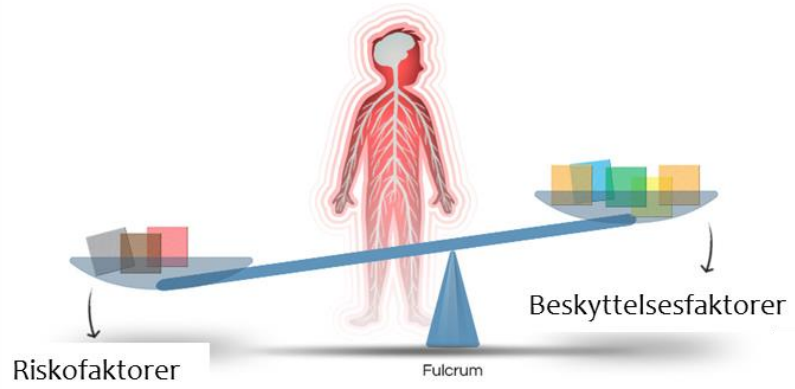
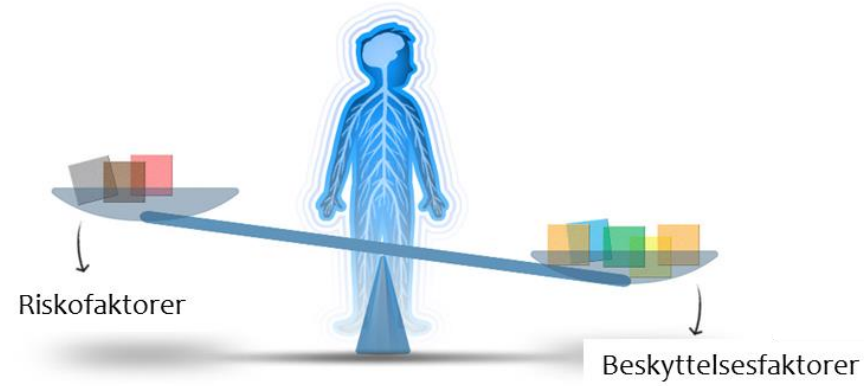
Afprøve Beardslee Family Talk (SAFIR) til familier, hvor en ung har en dobbeltdiagnose-problematik

Indgår med poolede data i EU Familial High Risk-projekt

Annes visioner for fremtidens børne- og ungdomspsykiatri ift de usynlige børn

- **Fortsat afstigmatisering** af psykisk sygdom
- Styrkelse af **åbne kommunikation**, også om de forbudte følelser i familier ramt af psykisk sygdom hos en forælder
- Nedbringe den sociale og økonomiske ulighed → økonomisk stress forværrer psykisk sygdom

- **Forebyggende tiltag:**
- Lettilgængelige forældretræningskurser for alle (Triple P)
- Evidensbaseret psykoedukation for hele familien (Fx Family Talk som standardtilbud, når mor eller far er i psykiatrien)
- Styrket samarbejde ml BUC og voksenpsykiatrien, kommunerne og NGO'er ift børn i risiko

Resiliens og risiko

Tusind tak for jeres opmærksomhed – og et bogtip

Anne.Amalie.Elgaard.Thorup@regionh.dk

Acknowledgements and thank you for your attention

Merete Nordentoft, Prof, DMSc
Anne AE Thorup, Prof, MD, PhD
Ole Mors, Prof., MD, PhD.
Hartwig Siebner, Prof PhD
William Baaré, PhD
Torben Lund, PhD
Leif Østergaard, Prof PhD
Vibeke Bliksted, PhD.
Kerstin Plessen, Prof, MD, PhD.
Jens Richardt Jepsen, PhD.
Ditte Ellersgaard, MD, PhD
Birgitte Burton, MD, PhD
Camilla Christiani, PhD
Nicoline Hemager, PhD,
Anne Ranning, PhD.
Katrine Spang, PhD
Anne Søndergaard, PhD
Marianne Melau, PhD
Kate Zahle, MSc
Maja Gregersen, PhD
Ditte-Marie Henriksen, PhD
Kathrine Skak Madsen, PhD
Ditte Lou Gantriis, PhD
Aja Greve Neergaard, PhD

Julie Marie Brandt, PhD
Mette Falkenberg Krantz, PhD
Martin Wilms, MSc
Christina Bruun, PhD
Anna Krogh, PhD
Lotte Veddum, PhD
Anna Hester Ver Loren van Themaat, PhD
Line Johnsen, PhD
Merete Birk, MSc
Andreas Laursen, MSc
Annette Bundsgaard, MSc
Jamal Uddin, PhD
Åsa Prøsch, MSc
Jessica Ohland, data manager
Nanna Ørsløv Weye, PhD
Sofie Christensen, Cand. Psych
Mette Enevoldsen, Cand. Psych
Tania Storm, MSc
Marta Schavion, MD
Doris Helena Bjarnadóttir Streymá; MD
Marie Nymand, MSc
Hanne J. Larsen, Research secretary
Line Carmichael
Laila Ekstrøm

Collaborators:

KHORA Virtual Reality
SENS Motion
Claus Thorn Ekstrøm, Prof, PhD
Klaus Kaae Andersen, Prof, PhD
Thomas Werge, Prof PhD
Preben Mortensen, Prof DMSc
Carsten B. Pedersen, Prof DMSc
Marianne Giørtz Pedersen
David Hougaard, PhD
Jonas Grauholm
Ron Nudel, PhD
Thomas Als, PhD
Signe Vangkilde, PhD.
Susanne Harder, Prof, PhD.
Barbara Hoff, Psych, PhD
Rudolf Uher, Prof, PhD
Larry Seidman, Prof. PhD
Poul Jennum, Prof PhD

